

تحلیل محتوای ارتباطی بین متن نوشتاری و تصاویر کتاب قرآن پایه دوم ابتدایی

فاطمه جمالی^۱، رضا شیرازی^۲، زهره دیلم^۳، الهام کردکتولی^۴

^۱ دانشجوی کارشناسی ناپیوسته آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد علی آباد کتول (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی دبیر ریاضی مدرس دانشگاه آزاد علی آباد کتول

^۳ دانشجوی کارشناسی ناپیوسته آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد علی آباد کتول

^۴ دانشجوی کارشناسی ناپیوسته آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد علی آباد کتول

چکیده

راه های متفاوتی برای آموزش قرآن به کودکان وجود دارد یکی از بهترین راه ها درک مفاهیم، موضوعات و قرآن کریم استفاده از تصاویر است ما با بررسی بر ویژگی های کودکان ابتدایی متوجه شدیم از طریق نقاشی و تصویر می توان بر جذابیت و شیرینی داستان علاقه کودک به موجود داستان افزود علاوه بر آن درک مفاهیم از طریق تصویر در حافظه طولانی مدت تاثیر گذار تر است بیان کلام است امروزه متخصصان امر تعلیم و تربیت برای آموزش مفاهیم و موضوعات مورد نظر ایشان از روش غیر مستقیم بهره می برند. به گفته پژوهشگران ۷۵ درصد فراگیران از طریق چشم انجام می پذیرد با توجه به ضرورت این روش در امر آموزش مضامین قرآن کودکان امروز بسیاری از کتابهای قرآن نثری است و برنامه های دیجیتالی به تصویرگری موضوعات خود می پردازند از جنبه های بیان در قرآن می توان به موضوع تصویر و بیان تصویری اشاره نمود که به عنوان یکی از جنبه های هنری در شیوه گویش قرآن قابل تفکر است، چنین بنظر میرسد که در این ارتباط خالق و مخلوق تصویر ابزار نیست که مفاهیم و مطالب عمیق آسمانی را به شیوه های متناسب برای فهم و درک اساس آسان می نماید. هدف اصلی این پژوهش تحلیل و بررسی کتاب قرآن دوره ابتدایی از نظر توجه به اهداف تربیت اجتماعی بوده است، روش پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا میباشد.

واژه های کلیدی: متن و تصویر، تحلیل محتوا، کتاب قرآن دوم ابتدایی

مقدمه

کتاب قرآن کریم به عنوان معجزه پیامبر (ص) به قدری جامع و جفایق و سزا و دقایق توحید است که اهل معرفت در آن حیران می مانند (پری نودلمن، ۱۹۸۸)

در مقاله ارتباط تصاویر و متن توضیح میدهد که چگونه متن و تصویر یک دیگر را محدود میکنند او میگوید بخشی از جذابیت کتاب این است که متن معنای تصویر را عوض کند و تصاویر بعدی معنای تصاویر قبل را تعبیر میکنند. تصاویر با افزودن اطلاعات بعدی با آنچه شنیده ایم این کار راه انجام می دهند. محتوای درسی در واقع پل ارتباط دهنده اهداف و نیازهای واقعی و وظیفه فراهم سازی فرصت های یادگیری و رشد دانش آموزان را برعهده دارد (حسن مرادی، ۱۳۹۹، صفحه ۱۲۰)

تحلیل محتوای توصیفی به تبیین ویژگی های محتوای آشکار کتاب درسی می پردازد این نوع تحلیل متن نوشتاری تصاویر تمرین ها یا اهداف یک کتاب درسی را توصیف می نماید (نوریان، ۱۳۹۹)

زبان تصویر نادر است موثر تر از هر وسیله ارتباطی دیگری دانش بشر را نشر دهد. یکی از روش های یادگیری دیدن تصاویر است که از دید باز در کتاب های آموزشی در آن استفاده شدت است. (فطری منظم و موسوی، ۱۳۹۵، ص ۳۱)

در پژوهشی با عنوان بررسی تاثیرات تصاویر کتاب بر رفتار کودکان انجام داده اند به این نتیجه رسیده اند که نقش تصاویر به میزان یادگیری و یاد آوری مطالب بیشتر است. (mc tigu 8 colman 2001)

هدف از استفاده کردن تصاویر کتاب درسی دو موضوع است

۱. فهماندن بهتر موضوع

۲. علاقه مند کردن دانش آموز به مطالعه کتاب درسی (نوریان، ۱۳۸۸ ص ۴۰)

اسنان ها با نگاه کردم به عکس ها، طرح ها و تصاویر آنها را به ذهن خود منتقل میکنند. و به صورت تصویر در مغز خودشان بایکسانی میکنند و باعث فعال سازی قوه یادگیری در ذهن می شود (نظری، ۱۳۹۵) (رایموند، ۱۹۹۵) به نقل از گوچ نویسنده کتاب کودکان می نویسد: دانش آموز معنی را با اثر متقابل متن و تصویر می سازد که تا حدی مضمون محتوی هم فرق میکند و به فهم و درک و یاد آوری اطلاعات کمک میکند.

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش تحلیل محتوای ارتباطی میباشد، تحلیل محتوای ارتباطی یکی از روش های پژوهشی است که می توان با استفاده از آن چگونگی ارتباط تصویر با متن نوشتاری، اهداف و تمرین کتاب درسی پرداخت واحد ثبت در این تصویر است. واحد ثبت به معنی بخشی از محتوا اطلاق میگردد که برای انجام کتاب درسی از محتوا انتخاب شده و در طبقه مربوطه قرار داده می شود و سپس مورد شمارش قرار میگیرد (نوریان، ۱۳۹۳)

بنابر این تصاویر هماهنگ و ناهماهنگ با متن مورد شمارش قرار میگیرد. روش تحقیق در این شمارش وجود و عدم وجود است.

مقوله بندی در این تحقیق نیز به طلقه بندی دو طبقه ای دو سطحی تنظیم میگردد

الف) تصاویر هماهنگ با متن نوشتاری، تصاویری که چه دارای فن باشپ چه نباشد در یک گروه قرار می دهیم

ب) تصاویر ناهماهنگ با متن تصویر، تصاویری که پیام آنها با متن نوشتاری هماهنگ نیست و به دو گروه

۱. تصاویر دارای فن تاکید

۲. تصاویر فاقد فن تاکید

منظور از فن تاکید ویژگی های تصویر است که توجه فراگیران را به پیام اصلی تصویر جلب میکند.

جامعه آماری

جامعه و نمودار آماری پژوهش، کتاب قرآن، پایه دوم ابتدایی سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ است. به این ترتیب کل کتاب درس قرآن به لحاظ میزان ارتباط بین تصویر و متن مورد بررسی و تحلیل محتوا قرار گرفته است و این کتاب با توجه به ماهیت موضوع انتخاب شده است بنابر این نمونه گیری به شیوه هدفمند انجام شده است.

ویژگی تصویر

• معتبر بودن تصویر:

تصویر با توجه به متن کتاب باید صلاحیت داشته باشد، به این صورت که مفهومی مورد نظر را برساند، یا به معنای دیگری نکته ی تاکیدی داشته باشد

• داشتن علائمی برای درک بهتر تصویر:

تصاویر باید نکته ب تاکیدی یا خمان فن تاکید داشته باشند، این علامتی ست برای هک شدن بهتر منظور مطلب در ذهن دانش آموز

• کیفیت تصاویر:

تصاویر باید از مقدار کیفیت مناسب چاپی برخوردار باشند تا کودکان با توجه به سن و پایه درک خوبی از تصاویر داشته باشند و جذابیت تصاویر کتاب دانش آموز را محذوب خود کند

یافته های پژوهش (جدول)

درس	هماهنگ	فن تاکید دارد	فن تاکید ندارد	ناهماهنگ	فن تاکید دارد	فن تاکید ندارد
1	%100	%66	%33	%0	%0	%0
2	%100	%100	%0	%0	%0	%0
3	%100	%100	%0	%0	%0	%0
4	%75	%33	%66	%25	%0	%0
5	%100	%20	%80	%0	%0	%0
6	%100	%50	%50	%0	%0	%0
7	%100	%50	%50	%0	%0	%0
8	%100	%0	%100	%0	%0	%0
9	%100	%0	%100	%0	%0	%0
10	%100	%33	%66	%0	%0	%0
11	%100	%34	%66	%0	%0	%0
12	%85	%83	%16	%15	%0	%100

13	%100	%50	%50	%0	%0
14	%100	%21	%78	%0	%0
15	%100	%0	%100	%0	%0
16	%97	%42	%57	%2/6	%13

جدول شماره ۱

در کتاب درسی قرآن پایه دوم ابتدایی ۱۵ درس وجود دارد که از این بین با بررسی های انجام شده با توجه به جدول بالا در درس های ۱۲/۴ تصاویری وجود دارد که هماهنگی و ارتباط کامل با متن کتاب درسی را ندارند به گونه ای که قسمتی از تصویر به متن و مفهوم آن مربوط و قسمت دیگری از تصویر اینگونه نیست که درس ۴ از نظر نا هماهنگی در رتبه اولو درس ۱۲ در رتبه ی دوم قرار دارد اما در بقیه دروس هماهنگی ۱۰۰٪ تصاویر با متن و مفهوم آن دروس وجود دارد در نتیجه این کتاب هماهنگی قابل قبولی بین تصاویر و متن کتاب وجود دارد (۹۷٪) درس های ۳/۲ فن تاکید و هماهنگی ۱۰۰٪ دارند درس ۱۲ با ۸۳٪ فن تاکید هماهنگ در رتبه ی بعدی و درس ۱ هم با ۶۶٪ فن تاکید هماهنگ در رتبه ی سوم قرار دارد درس ۱۳/۷/۶ با ۵۰٪ فن تاکید هماهنگ در رتبه ی چهارم قرار دارد درس ۱۱/۱۰/۴ با ۳۳٪ در رتبه ی پنجم و بقیه ی دروس در رتبه های پایین تر قرار دارند

بحث و نتیجه گیری

در نتیجه بین این ۱۵ درس ۴۲٪ فن تاکید هماهنگی تصاویر و متن و ۵۷٪ فن تاکید بدون هماهنگی تصاویر و متن می باشد به معنای دیگر ۱۳ درس متن و تصاویر هماهنگ و ۲ درس به صورت ناهماهنگ میباشند پس در این درس از معلم انتظار می رود برای بهتر تدریس کردن درس

- بهترین راه ها برای گنجایش متن به صورت آسان اما کامل و صحیح را انتخاب کند
- به دلیل تلفظی بودن درس قرآن حتما با صوت تدریس شود و با به کمک ویس درس را تدریس کند
- به جای عکس های نا هماهنگ، عکس هایی که به نظر هماهنگ هستند را جمع آوری و به کلاس آورد
- اگت و گوی در هنگام تدریس را نادیده نگیرد تا تدریس پرباری داشته باشد

منابع

۱. حسن مرادی، نرگس (۱۳۹۹) تحلیل محتوای کتاب درسی، تهران انتشارات آبیژ
۲. نظری سحر (۱۳۹۵) بررسی تاثیر آموزش، استفاده از تصاویر بر تفکر اعتقادی، در درس تاریخ دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه شهرستان سر پل ذهاب با پایان نامه کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی دانشگاه رازی کرمانشاه
۳. نظری منظم، هادی، موسوی، سید رضا (۱۳۹۵) نقد و بررسی نقش آموزشی تصویر در کتاب های آموزشی زبان عربی به غیر از عرب زبان ها (بررسی موردی کتاب تاریخ الار الهی، اثر حنالف حوری) پژوهشی و انتشارات دانشگاهی (۳۹، ص ۲۶، ۴۴)
۴. نودلمن، بری (۱۳۸۸) ارتباط تصاویر و کلمات) ترجمه آزاد، ویژه نامه، حرفه هنرمند، ش ۳۰، ص ۱۵۸-۱۶۵
۵. نوریان (۱۳۸۸) راهنمای عملی تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره ابتدایی تهران نشر شورا
۶. نوریان (۱۳۹۹) راهنمای عملی تحلیل محتوای کمی و کیفی کتاب های درسی دوره ابتدایی، تهران، انتشارات شورا
7. Mctigue, E. M, Carlin, B. , & coleman, J (2007) , the integration of text and supporting graphics science trade books, presented at the annual meeting of the national reading conference (NRC) Austin, Tx.